

Baggrund projekt Frø til Fad:

De fleste planter vi dyrker og spiser i Norden i dag, er oprindeligt taget i dyrkning i andre lande og senere indført til Norden. Det gælder for eksempel ærter, bønner og kål. Ved at blive dyrket her tilpassede grøntsagerne sig det specielle nordiske klima med kort vækstsæson og meget lys. De blev dyrket på mange lokaliteter, og man formerede dem ved at tage frø fra de bedste planter. Derfor udviklede der sig efterhånden adskillige lokale variationer tilpasset det område, de groede i. Det er disse variationer, der er udgangspunkt for den dyrkede biodiversitet, og den har både haft stor betydning i områder med særlig meget nattefrost, tørke eller andre specielle klimaforhold, for vores overordnede tilpasning til naturen og for udviklingen af vores madkultur.

De fleste grøntsager forædles nu i andre lande, så de tilpasses ikke længere vores nordiske klima, lokale forhold og de skadedyr og sygdomme, vi har her. Antallet af sorter, man kan købe, er samtidig skrumpet ind, og af flere grøntsager kan man kun købe få sorter. Den dyrkede biodiversitet er derfor blevet meget mindre – og dermed både planternes evne til at tilpasse sig lokale forhold og den variation, de kan give vores mad.

Heldigvis findes en del af den gamle mangfoldighed stadig i genbanker og private haver. De planter, vi har valgt at arbejde med i dette projekt, er repræsentanter for den sortsrigdom, der tidligere har været i Norden. De har været berømte for deres smags- og næringskvaliteter og gode dyrkningsegenskaber. De regnes alle for værdifulde og kaldes derfor plantegenetiske ressourcer. Men de er blevet svære at få fat på. Derfor indgår mange af dem også i Slow Foods Ark of Taste, og både herfra, fra andre gastronomer – og efterhånden også fra gartnere, havedyrkere og forbrugere - er der begyndt at opstå en efterspørgsel.

Vores projekt skal gøre planterne tilgængelige – og samtidig øge opmærksomheden om, at det er vigtigt, at vi fastholder og udvikler vores dyrkede biodiversitet i Norden. Derfor indgår bevaring af planterne også i projekt "Fra Frø til Fad".

Ved at arbejde sammen i de skandinaviske frøsamlerforeninger, der hver især er landsdækkende og har medlemmer, der spænder over hobbyavlere, gartnere, jordbrugsakademikere og madprofessionelle opnår vi en stor eksponering i mange miljøer - også fagmiljøer. Samtidig skabes interesse for at dyrke, både til eget brug og mere professionelt, til for eksempel restauranter. Vejen fra hobbydyrkning til mere professionel dyrkning er forskellig i de tre lande, derfor har vi inviteret museer, restauranter og producenter fra alle lande med som samarbejdspartnere i vores projekt. Aktiviteterne vil eksponere potentialet for brug og dermed bidrage til bæredygtig brug og klimatilpasning på længere sigt.

I Norden har vi en lang tradition for tæt samarbejde om vores bevaringsværdige planter, og det sker bl.a. gennem en fælles genbank hos NordGen. Vi har imidlertid generelt en udfordring med at få de planter, der bevares her, ud i brug. I genbanken hos NordGen ligger en skattekasse af planter, som er en del af vores nationale og fælles kulturhistorie, og som samtidig er tilpasset vores specielle klima. Med udsigt til klimaforandringer er disse egenskaber endnu vigtigere at have adgang til. Men en af de store flaskehalse er manglen på tilgængelige frø.

En anden flaskehals for at kunne øge dyrkning og brug af planterne er mangel på information om dem i et tilgængeligt format. Der findes data og viden, men den er gemt væk i ældre litteratur og vanskeligt tilgængelige databaser, som sjældent giver meget mening for andre end et snævert fagmiljø. Den information, der er vigtig for det faglige bevaringsarbejde, er ikke den samme som den, der er vigtig for dem, der skal dyrke, spise og på anden måde fremme brug af mangfoldigheden. Viden er dermed ikke samlet og mulig at bruge for væsentlige målgrupper.

Der findes i dag et stort antal madportaler, blogs og lignende, som omtaler gamle sorter og eventuelt noget om brugspotentialet. De mangler oftest links til NordGen, frøsamlerorganisationerne og producenter, så man kan ikke se, hvordan man kan få fat i frø og komme til at dyrke dem. Samtidig mangler tilstrækkelig information til, at de reelt fremmer dyrkning af sorterne.

Derfor er en del af projekt "Fra Frø til Fad" et netbaseret leksikon, der er knyttet til planterne i NordGen. Her kan man få viden om blandt andet sorts- og dyrkningsegenskaber og hvor man kan få fat i frø, forklaret i et let tilgængeligt sprog for et udvalg af kulturhistorisk vigtige nordiske sorter. Visionen er, at alle lande kan søge, finde og supplere informationen og dermed udnytte synergien i vores fælles viden om planterne.